

ÇANDARLI (PITANE) KAZISI

Ord. Prof. Dr. Ekrem AKURGAL

Çandarlı hafriyatı çalışmalarına 1959 Ağustos ve Eylül aylarında devam edilerek mimari kalıntıların kazı mahallinde tetkik edilmiş ve bilahere Çandarlı'da yeni bir kazıya başlanmıştır.

1958 yılı kış aylarında Çandarlı'da bir arkaik ion heykelinin bulunması üzerine Milli Eğitim Bakanlığı Müzeler Umum Müdürlüğü Ord. Prof. Ekrem Akurgal'ın Başkanlığında, Türk Tarih Kurumu, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ve Müzeler Umum Müdürlüğü adına bir heyetin bu mahalde kazı yapmasına karar vermiş ve çalışmaları Eylül ayında başlamıştır. İhtiyaçları Milli Eğitim Bakanlığı adına İstanbul Arkeoloji Müzeleri arkeoloğu Nezihe Fıfıncı katılmış, Ankara Üniversitesinden de Arkeoloji Enstitüsü asistanı Ümit Sierdaroğlu iştirak etmiştir. Bergama müzesine nakledilen arkaik heykelin çatlamağa başlanması üzerine İstanbul Arkeoloji Müzeleri mimarlarından Reha Arıcan da heyete katılmış ve yaptığı başarılı çalışmalarla mezkur heykelin parçalanmasını önlemiştir. Reha Arıcan ayrıca vazoları hafriyat mahallinde restore ederek eserlerin mümkün olduğu kadar eksiksiz bir şekilde tamamlanmasını sağlamıştır. Mehmet Ali Düğenci hafriyata fotoğrafçı olarak iştirak etmiştir.

Arkaik heykelin Çandarlı yarım adasının berzahında bulunmuş olması ve civarında vazolarının en geçmiş olması buluntu mahallinin bir eski ion mezarlığı olduğu kanaatini veriyordu. Anadolu'da şimdiye kadar yeri belli arkaik mezarlıkların sayısı pek az olduğundan Çandarlı kazısının önemi daha işe başlamadan kendisini göstermekte idi. Nitekim Hk çalışmaları bu kanaati teyit etmiştir. Aynı mezarlığın çok belirli bir sınırlar içinde fev-

kala,de kesif bir mahiyet arzemesi kazının önemini bir kat daha arttırmaktadır. Bu yıl yapılan çalışmaları sırasında heykel bulunmuşsa da çok güzel vazolar elde edilmiştir. Mezarlıkların bulunduğu tabaka azami bir metre derinliğinde olup yer yüzünden 50 santimetre derinlikte başlamakta ve bugünkü su seviyesinde nihayet bulmaktadır. Bu sene kazılan isahada dahilinde umumi, yetmiş milerden önce 6 ncı asır mezarlarına rastlanmıştır. İlk 50 santimetre içinde klasik ve Helenistik devirlere ait seramik parçalarına ve daha aşağıdaki 'Seviyelerde de tek tek aynı devirlere ait lahitlere tesadüf edilmiştir. Bu-

nunia beraber ilk araştırma alanına giren mahalde kesif bir arkaik çağ mezarlığı bulunmaktadır. Elde edilen vazolarla göre zaman bakımından mezarlığın daha çok 6 ncı asrın Hk yarısına ait olduğunu söylemek mümkündür. Meydana çıkan vazolar arasında orta ve geç Korint vazoları ile geç tipte oryantalizasyon vazoları (Şekil 3) Ohios kadehieri (Şekil 4), arkaik küçük usta kylix'leri ve Çandarlı tipi yerli seramik birinci planda yer almaktadır.

Çandarlı Nekropolis'i arkaik çağ Anadolu ölü gömme adetleri hakkında mükemmel ve sarıh bilgi vermektedir. Cesetler (6 ncı asrın Hk yarısında) yakılmakta ve yakma ameliyesi mezarlıkta yapılmaktadır. Yer yer koyu yangın izleri tesbit edildiği gibi birçok vazolar da sarıh yangın izleri göstermektedirler. Yangın izlerini renkli fotoğraflarla ve desenlerle tesbit ettiğimiz profilde tetkik etmek mümkündür. Ölüne cesedi yakıldıktan sonra çeşitli büyüklüklerdeki adak küplere hediye vazolarla birlikte konmakta ve ağzı hazan muntazam bir şekilde düzeltilmiş hazan da kabaca bir şekilde sokulmuş olan taşlarla

(Şekil 1-2) örtülmekte. Birçok w:zoların dip tarafları bazılarının da beş bir yam taş, 'larla örtülmekte idi. Küp ağzfarının „eya içindeki iskeletleri,n muayyen bir istikamete tevcih edilmemiş oldukları :ımlaştırılmıdır. İnce uzun ;kaplı,r yere yatırılmakta, genç kaplar ise kai'de,leri Üzerlerine oturtulmaktadır (Şekil 1-2). Birçok mezar küpleri etrafı kaba taş,larla çevrili 3-15 metre kutrunda daire şekilli bir a.ile mezarlığı içinde yer almaktadır. Böyliece bir a.İeye mensup kimselerin taşla çevrili bir mahallih hususi mezarlıları olarak kullandıkları ve toprak üstüne koydukları işaretler yardımıyla vefat vukuunda ö:ülerini kendi mezarlığına gömdükleri anlaşılmaktadır. Hediyelek vazolr mezar küplerinin içinde ve bilhassa yanı başlarında bulunmuşlardır.

Çandarlı mezarlığı arkağ çağ düü gömme adetleri bakımından olduğu kadar

aynı devrin vazoculuğu ve küçük heykelciliği yönünden de önem arz etmektedir. Köylülerin bulmuş olduğu heykel küp mezar.?'il' arasında yer almaktadır. Onu Pirtane (Çandarlı) şehrinin zengin bir hemşehrisi dikirmiş olsa ,gerektir. Eser arıkaik devir sonunda yere devrilmiş ve topraklarla örtülmüş olduğundan bugüne kadar saklı kalmıştır. Aynı yerde daha birçok heykellerin bulunduğu muhalkkaktır. Fakat bu m:haldeki toprak tabakası bir metreyi geçmediğinden ancak yere muvazizi olarak yığılmış ve üstleri tamamen toprakla örtülmüş heykelleri-n günümüze kadar saklı kalmış olmaları mümkündür. Bununla beraber seneye devam edecek olan Çandarlı kazılarında daha başka arıkaik heykellerin bulunması da mümkündür. Bulunan eserler restore edilmiş bir halde Berigama müzcsine nakledilmiştir.

